

Wrocław, 21.05.2019

dr hab. Magdalena Sobocińska, prof. UE
Katedra Badań Marketingowych
Wydział Nauk Ekonomicznych
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Recenzja rozprawy doktorskiej

Mgr. Krzysztofa Ponchały

pt. „Zarządzanie doskonaleniem zawodowym nauczycieli publicznych szkół licealnych województwa śląskiego”, przygotowanej na Wydziale Zarządzania Politechniki Częstochowskiej pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. inż. Arnolda Pabiana

Podstawa opracowania recenzji i ogólna charakterystyka rozprawy

Przedmiotem niniejszej recenzji jest rozprawa doktorska Pana mgr. Krzysztofa Ponchały pt. „Zarządzanie doskonaleniem zawodowym nauczycieli publicznych szkół licealnych województwa śląskiego”. Promotorem pracy jest Pan prof. dr hab. inż. Arnold Pabian. Podstawą formalną recenzji jest pismo z dnia 4 kwietnia 2019 r. Dziekana Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, Pani dr hab. Doroty Jelonek, prof. PCz w sprawie powierzenia mi w oparciu o decyzję Rady Wydziału do oceny rozprawy doktorskiej mgr. Krzysztofa Ponchały.

Celem recenzji jest odpowiedź na pytanie, czy rozprawa ta spełnia wymogi określone w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 1789).

Rozprawa doktorska mgr. Krzysztofa Ponchały liczy 257 stron (wraz z załącznikami). Składają się na nią wstęp, sześć rozdziałów, zakończenie, bibliografia, streszczenie w języku angielskim oraz spisy rysunków i tabel, a także kwestionariusz ankiety i scenariusz pogłębionego wywiadu indywidualnego. Dwa pierwsze rozdziały mają charakter teoretyczny, w rozdziale trzecim Autor przedstawił metodykę zrealizowanych badań własnych o charakterze jakościowym i ilościowym, a w czwartym i piątym ich wyniki. Bardzo dobre zwięzienie prowadzonych w pracy rozważań stanowi rozdział szósty, w którym zaprezentowano model zarządzania doskonaleniem zawodowym nauczycieli szkół licealnych.

Prowadzone w pracy rozważania i analizy zarówno w oparciu o studia literaturowe, jak i wyniki badań empirycznych zasługują na bardzo wysoką ocenę i świadczą o dużej wiedzy Autora z zakresu podjętej problematyki. Walorem pracy jest zastosowanie podejścia badawczego opartego na triangulacji metodologicznej. Przełożyło się to na zgromadzenie bogatego materiału badawczego, co nie byłoby możliwe do osiągnięcia przy użyciu tylko jednej metody badawczej.

Zważywszy na wymogi ustawowe jestem przekonana, że przedstawiona do oceny rozprawa doktorska mgr. Krzysztofa Ponchały w pełni spełnia wymagania stawiane tego typu pracom naukowym, ponieważ stanowi oryginalne rozwiązanie ważnego problemu naukowego, dotyczącego zarządzania doskonaleniem zawodowym nauczycieli publicznych szkół licealnych, a także potwierdza, że Doktorant posiada ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie nauk o zarządzaniu oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Poniżej przedstawiam uzasadnienie oceny powierzonej do recenzji rozprawy doktorskiej mgr. Krzysztofa Ponchały. Ocena ta została dokonana z uwzględnieniem kryteriów dotyczących:

- problematyki i tematu rozprawy oraz celów badań,
- sformułowanych w pracy pytań badawczych i hipotez oraz zastosowanych metod badawczych,
- zawartości merytorycznej rozprawy doktorskiej oraz jej struktury,
- strony formalnej i edytorskiej rozprawy.

Problematyka i temat rozprawy oraz cele badań

Rozprawa doktorska mgr. Krzysztofa Ponchały dotyczy ważnej problematyki dotyczącej zarządzania doskonaleniem zawodowym nauczycieli, a w szczególności nauczycieli publicznych szkół licealnych. Atutem pracy jest to, iż Autor w holistyczny sposób ukazuje uwarunkowania zarządzania doskonaleniem zawodowym nauczycieli, a także jego cele, formy oraz proces, co pozwoliło w konsekwencji Doktorantowi stworzyć autorski model zarządzania doskonaleniem zawodowym nauczycieli szkół licealnych. Nadanie rozprawie doktorskiej takich ram konceptualnych oraz przeprowadzenie pogłębianych studiów literaturowych oraz badań empirycznych sprawia, że praca posiada walory poznawcze i aplikacyjne. Główny nurt rozważań naukowych prowadzonych w pracy sytuuje się w ramach nauk o zarządzaniu, ale pragnę podkreślić, że Autor w umiejętny sposób uwzględnia w swoich rozważaniach również dorobek pedagogiki. Oceniam to bardzo pozytywnie, ponieważ jednym z kierunków rozwoju współczesnej nauki są badania interdyscyplinarne. Ponadto implementowanie koncepcji zarządzania do różnych sfer, a w tym edukacji, czy kultury powinno dokonywać się z uwzględnieniem specyfiki i funkcji tych dziedzin.

Wśród przesłanek prowadzenia badań naukowych w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli należy wskazać na zmiany w zarządzaniu organizacjami wyrażające się w postrzeganiu wiedzy jako coraz istotniejszego zasobu podmiotu rynku. Jest to także szczególnie istotne ze względu na funkcje edukacji i nauczycieli w rozwoju jednostki, grup oraz społeczeństwa i gospodarki opartej na wiedzy i pracownikach wiedzy. Warto w tym miejscu zauważyć, że w obszarze edukacji występuje wiele paradygmatów, które nie tylko mogą ze sobą konkurować, lecz niejednokrotnie współdziałać i wzajemnie się dopełniać, a w tym m.in. paradygmat nauczania podającego i poszukującego, nauczania odtwórczo-transmisyjnego i twórczego, nauczania i uczenia się, czy też nauczania „w wersji ostatecznej” i eksploracyjnej. Towarzyszy temu przechodzenie od myślenia o uczniu w kategoriach tylko osoby kształconej do postrzegania go również jako osobę kształcąca się.

Zważywszy na ewolucję modeli kształcenia, a także rozwój zarządzania, który przejawia się z jednej strony powstawaniem szkół, jak również nowych koncepcji, a z drugiej poszerzaniem pól ich wdrażania, nie mam wątpliwości, że wybrana przez mgr. Krzysztofa Ponchałę problematyka rozprawy jest nie tylko interesująca i aktualna, ale również ważna z naukowego i aplikacyjnego punktu widzenia. Jak słusznie zauważa Doktorant występuje luka poznawcza w zakresie kompleksowego ukazania działań podejmowanych przez szkoły licealne w obszarze zarządzania procesem doskonalenia zawodowego nauczycieli. Dokonany zatem przez Autora wybór pola badawczego w pełni spełnia wymagania stawiane w tym zakresie rozprawom doktorskim. Pragnę również podkreślić, że temat pracy został ujęty trafnie i w sposób dobrze oddający poruszaną w pracy problematykę.

Odnosząc się do celów badań przedstawionych w rozprawie doktorskiej należy zauważyć, że zostały one sformułowane w sposób ambitny i prawidłowy. Głównym celem przeprowadzonych przez Autora badań empirycznych była ocena stanu zarządzania procesem doskonalenia zawodowego nauczycieli w placówkach licealnych oraz diagnoza funkcjonujących tam systemowych modeli doskonalenia. Cel ten odnosi się ściśle do tematu pracy i zagadnień, które powinny być objęte rozpoznaniem naukowym. Z kolei celem teoretyczno-poznawczym była identyfikacja działań podejmowanych przez szkoły w zakresie zarządzania doskonaleniem zawodowym nauczycieli. Autor określił również cel praktyczny w kontekście diagnozy i ewaluacji rozwiązań stosowanych w szkołach licealnych w zakresie zarządzania doskonaleniem zawodowym nauczycieli.

Sformułowane przez Autora cele zostały osiągnięte dzięki właściwie zaprojektowanemu i zrealizowanemu procesowi badawczemu, który obejmował wiele etapów i wiązał się z przeprowadzeniem kwerendy literatury oraz ilościowych i jakościowych badań własnych.

Sformułowane w pracy pytania badawcze i hipotezy oraz zastosowane metody badawcze

Mgr Krzysztof Ponchała w prawidłowy sposób sformułował we wstępie oraz w trzecim rozdziale pracy problem badawczy w postaci dwóch ważnych pytań badawczych:

- Jak przebiega zarządzanie doskonaleniem zawodowym nauczycieli szkół licealnych rozpatrywane przez pryzmat jego funkcji w postaci planowania, organizowania, przywództwa i kontroli oraz czy jest ono zgodne z opisywanymi w literaturze standardami zarządzania?
- Czy zarządzanie doskonaleniem zawodowym nauczycieli szkół licealnych wpływa na wzrost kompetencji nauczycieli i przyczynia się do ich rozwoju zawodowego?

Udzieleniu odpowiedzi na te pytania zostały podporządkowane prowadzone w pracy rozważania i analizy. W rozprawie doktorskiej zostały sformułowane również hipotezy, a w tym hipoteza główna przypuszczającą, że zarządzanie doskonaleniem zawodowym nauczycieli szkół licealnych ma wpływ na kompetencje i rozwój zawodowy nauczycieli, a także trzy hipotezy szczegółowe, w których Autor założył, że:

- zarządzanie doskonaleniem zawodowym nauczycieli szkół licealnych obejmujące planowanie, organizowanie, przywództwo i kontrolę odbiega w znacznym stopniu od standardów zarządzania,
- właściwe zarządzanie doskonaleniem zawodowym nauczycieli wpływa na wzrost kompetencji i rozwój zawodowy nauczycieli,
- można stworzyć model zarządzania doskonaleniem nauczycieli szkół licealnych, który umożliwi realizację standardów zarządzania, a także będzie dostosowany do specyfiki tego obszaru działań.

Hipotezy te ściśle związane są z wybranym przez Autora obszarem badawczym i dotyczą ważnych zagadnień. Można dyskutować, czy hipoteza główna nie jest zbyt oczywista. Czy zarządzanie doskonaleniem zawodowym nauczycieli szkół licealnych może nie wpływać na kompetencje i rozwój zawodowy nauczycieli? Jest to jednak kwestia polemiczna.

Proces badawczy, który służył weryfikacji sformułowanych przez Doktoranta hipotez był złożony i należy ocenić go wysoko. Realizując badania o charakterze jakościowym i ilościowym Autor potwierdził, iż posiada wysokie kompetencje badawcze. Świadczy o tym przedstawiona w rozdziale trzecim metodyka badań własnych z charakterystyką podmiotów badania. Użyte metody badawcze oraz kolejność ich zastosowania są właściwe z punktu widzenia sformułowanych pytań badawczych i hipotez. Autor w szczegółowy sposób przedstawia w pracy strukturę próby z uwzględnieniem wielu kryteriów, a w tym typu liceum, powiatu oraz wielkości miejscowości, w której się znajduje, czy też liczby zatrudnionych w nim nauczycieli. Pragnę również podkreślić, że prawidłowo zostały zaprojektowane narzędzia badawcze w formie scenariusza wywiadu indywidualnego oraz kwestionariusza ankiety. Autor w pierwszym etapie przeprowadził 26 wywiadów z dyrektorami liceów zlokalizowanych w województwie śląskim. W badaniu ilościowym wzięło udział 627 nauczycieli z liceów, w których dyrektorzy wyrazili zgodę na udział w badaniu jakościowym. Warto dodać, że potwierdzeniem dobrej organizacji badania jest wysoki stopień reakcji respondentów na rozesłanych 850 kwestionariuszy. Atutem recenzowanej rozprawy

doktorskiej jest to, że na podstawie analizy wyników badań empirycznych Autor sformułował wnioski, które posiadają walor nowości oraz są interesujące poznawczo. Mogą być one także użyteczne dla osób zarządzających szkołami licealnymi.

Zawartość merytoryczna rozprawy doktorskiej oraz jej struktura

Rozprawa doktorska mgr. Krzysztofa Ponchały cechuje się przejrzystą i logiczną konstrukcją, która bardzo dobrze oddaje sformułowany temat pracy. Za właściwe uważam rozdzielanie treści teoretycznych od metodycznych i empirycznych, jak również sposób prezentacji poszczególnych problemów. Zawartość poszczególnych rozdziałów jest przemyślana i podporządkowana tematowi pracy. Tok rozważań jest klarowny, argumentacja przekonująca, a formułowane na podstawie studiów literaturowych wnioski są dobrze udokumentowane w przypisach bibliograficznych. Zasadniczą strukturę pracy wyznacza sześć rozdziałów, a także wstęp i zakończenie, które zostały dobrze zredagowane oraz zawierają wymagane w nich elementy.

Pragnę podkreślić, że wyniki autorskich badań empirycznych zostały dobrze osadzone w literaturze przedmiotu. Bibliografia recenzowanej pracy liczy łącznie 250 pozycji, a w tym 206 monografii i artykułów, a także 18 stron internetowych i 26 aktów prawnych. Autor wykorzystał istotne publikacje z zakresu podjętej problematyki. Udział publikacji angielskojęzycznych w bibliografii wynosi ponad 23%. Zważywszy na to, że Autor swoje rozważania odnosi do zarządzania doskonaleniem zawodowym nauczycieli szkół licealnych w Polsce, to nie jest to niski odsetek. W mojej ocenie Doktorant wykorzystał w pracy właściwie dobraną literaturę przedmiotu.

Rozdział pierwszy poświęcony został formalnym podstawom doskonalenia zawodowego nauczycieli szkół licealnych. Za właściwe i ciekawe uważam prowadzenie rozważań o umiejętnościach i kompetencjach w odniesieniu do dorobku zarządzania zasobami ludzkimi, pedagogiki i psychologii. Pozwoliło to Autorowi holistycznie przedstawić sposoby rozumienia pojęcia „kompetencja” oraz ich klasyfikacje. W pełni należy zgodzić się ze sformulowanym przez Doktoranta stwierdzeniem, iż duża zmienność warunków działania podmiotów rynku stawia przed systemami edukacyjnymi nowe zadania, wśród których szczególnie istotne staje się takie przygotowanie uczniów, aby mogli sprostać wyzwaniom, jakie niesie społeczeństwo informacyjne i rozwój gospodarczy oparty na wiedzy. Za ważne z punktu widzenia podjętej w pracy problematyki uważam rozważania dotyczące rozwoju zawodowego nauczycieli szkół licealnych, który jest nieodłącznym elementem ich pracy, warunkiem ich profesjonalizmu oraz wyznacznikiem pozycji zawodowej. Autor w interesujący sposób przedstawia w tej części pracy fazy rozwojowe nauczyciela według wieku, przeżywanych problemów, metod ich rozwiązywania oraz czasu trwania poszczególnych faz. Z uznaniem przyjmuję zaprezentowane w rozdziale pierwszym, w oparciu o pogłębione studia literaturowe, rozważania ukazujące rozwój zawodowy nauczycieli jako ściśle związany ze specyfiką ich pracy i wymagający stymulacji zewnętrznej

i wewnętrznej proces polegający na zdobywaniu autonomii nauczyciela. Jest on wynikiem „twórczej adaptacji”, czyli dostosowywania przez nauczyciela swojej aktualnej osobowości do osobowości prospektywnej. Wartością tej części rozprawy są również stwierdzenia, iż aby rozwój zawodowy przebiegał efektywnie powinien być odpowiednio planowany i traktowany jako ciągły proces, który wymaga aktywności nauczyciela i szkoły. Powinien być on również zindywidualizowany i podlegać zarządzaniu przez samego nauczyciela, a także służyć podnoszeniu jakości jego pracy. Warto zauważyć, że można we właściwościach procesu rozwoju zawodowego nauczyciela odnaleźć wiele analogii do prezentowanych na gruncie zarządzania zasobami ludzkimi cech procesu rozwoju pracowników w różnego typu przedsiębiorstwach. Cenne jest również to, że Autor w szczegółowy sposób prezentuje cele i funkcje doskonalenia zawodowego nauczycieli, podkreślając wzrost znaczenia idei kształcenia się przez całe życie. Do atutów tego rozdziału zaliczam także ukazanie wewnątrzszkolnych form doskonalenia zawodowego i metod samokształcenia się, jak również studiów podyplomowych, kursów kwalifikacyjnych, szkoleń, kursów doskonalących, seminariów, konferencji i warsztatów jako form doskonalenia zawodowego nauczycieli. Dobrym zwieńczeniem tego rozdziału jest ukazanie w interesujący sposób stanu i struktury doskonalenia zawodowego w Polsce i odniesienie się Autora do placówek zajmujących się doskonaleniem zawodowym nauczycieli z uwzględnieniem szczebli zarządzania nimi, a w tym centralnego oraz wojewódzkiego powiatowego i gminnego. Wartością są również rozważania dotyczące doskonalenia zawodowego nauczycieli uwzględniające rozmieszczenie przestrzenne placówek oraz uwarunkowania prawne.

W rozdziale drugim, dotyczącym zarządzania doskonaleniem zawodowym, Doktorant dokonując przeglądu literatury, ukazuje zakres pojęć: zasoby ludzkie, rozwój zasobów ludzkich, rozwój kapitału ludzkiego. Do walorów tego rozdziału zaliczam to, iż Autor na podstawie analizy definicji zarządzania oraz doskonalenia wyraża pogląd, z którym się w pełni zgadzam, że zarządzanie doskonaleniem zawodowym nauczycieli jest zestawem działań wpływających na ich rozwój i zwiększających ich kompetencje w celu ciągłego podnoszenia jakości procesów edukacyjnych, będących realizacją wyznaczonej misji szkoły. Stwierdzenie to stanowi dobry punkt wyjścia do ukazania zarządzania doskonaleniem w wymiarze funkcjonalnym, strukturalnym i instrumentalnym. W ciekawy sposób w tej części pracy Autor ukazuje także poziomy zarządzania doskonaleniem zawodowym nauczycieli, do których zalicza: szkołę, zespoły nauczycieli oraz indywidualnych nauczycieli, którzy niejednokrotnie samoistnie, niezależnie od regulacji prawnych, odczuwają potrzebę aktualizacji wiedzy i zwiększania swoich umiejętności.

Z punktu widzenia tematu pracy wysoko należy ocenić, że Autor poświęca w swoich rozważaniach również dużo miejsca planowaniu doskonalenia zawodowego nauczycieli, a w tym identyfikacji i analizie potrzeb szkoleniowych oraz określaniu występujących w tym zakresie celów. Mgr Krzysztof Ponchała w umiejętny sposób dokonuje w pracy adaptacji procedury planowania strategicznego na grunt edukacji. Warto dodać, iż czyni to z

uwzględnieniem ram prawnych funkcjonowania placówek szkolnych oraz podmiotów uczestniczących w tym procesie. O dobrym rozeznaniu Doktoranta w zakresie podjętej problematyki świadczy także prowadzenie analizy w zakresie strukturalnych i czynnościowych aspektów organizacji doskonalenia zawodowego. Dużą wartość drugiego rozdziału pracy wynika również z ukazania w nim znaczenia różnych typów przywództwa w procesach doskonalenia zawodowego i w pobudzaniu kreatywności pracowników oraz kształtowaniu rozwoju szkoły jako organizacji. Słusznie, iż Autor za przedmiot swoich rozważań uczynił także rodzaje kontroli przebiegu oraz efektów doskonalenia zawodowego nauczycieli i występujących w tym zakresie rozwiązań. Osiągnięciem doktoranta jest także zaprezentowanie w oparciu o analizę literatury modeli rozwoju i doskonalenia pracowników.

Kolejne cztery rozdziały pracy w szczególności stanowią o wkładzie Autora w rozwój nauk o zarządzaniu. Zostały one opracowane na podstawie badań własnych, których metodykę przedstawiono w rozdziale trzecim. Konstrukcja założeń badawczych oraz dobór metod, a także sposób przeprowadzenia badań empirycznych jest prawidłowy. Ocena przyjętych rozwiązań metodycznych została zaprezentowana w częściach recenzji poświęconych celom badań, pytaniom badawczym, hipotezom oraz zastosowanym metodom badawczym.

Analiza wyników badań, prezentowana w czwartym i piątym rozdziale pracy, ma charakter pogłębiony i została ukierunkowana na weryfikację hipotez oraz opracowanie autorskiego modelu zarządzania doskonaleniem zawodowym nauczycieli szkół licealnych. Uzyskane w toku badań empirycznych dane pozwoliły Autorowi ukazać zarządzanie doskonaleniem zawodowym nauczycieli szkół licealnych województwa śląskiego w układzie szkoła licealna – organy nadrzędne, którymi są: organy samorządu terytorialnego, reprezentowane przez starostwa powiatowe oraz organy nadzoru pedagogicznego, reprezentowane przez kuratorium oświaty i podległe mu delegatury, a w przypadku szkół uczestniczących w projektach europejskich jest to także Urząd Marszałkowski w Katowicach i Narodowa Agencja Programu Erasmus+. Równie interesujące i wartościowe są rozważania dotyczące stosowanych w badanych szkołach podejść do identyfikacji i analizy potrzeb doskonalenia zawodowego oraz działań motywujących nauczycieli do doskonalenia. Należy podkreślić, że Doktorant w klarowny i ciekawy sposób prezentuje przykłady procedur planowania doskonalenia zawodowego oraz uczestniczących w nich podmiotów, które wskazują, iż szkoły wypracowały w tym zakresie indywidualne rozwiązania. Z uznaniem należy przyjąć uwzględnienie w analizach warunkującego proces doskonalenia stylu przywództwa występującego w badanych szkołach, a także wykorzystywanych form doskonalenia. Przeprowadzone przez mgr. Krzysztofa Ponchałę badania pozwoliły również na ukazanie w pracy zarządczych aspektów dotyczących wewnątrzszkolnego doskonalenia zawodowego w szkołach licealnych oraz zarządzania samokształceniem nauczycieli, a w tym jego zakresu, wykorzystywanych form samokształcenia, czasu poświęcanego na nie, jak również podejść do jego planowania. Walorem przeprowadzonych analiz jest ukazywanie

perspektywy zarówno badanych dyrektorów, jak i nauczycieli. Pozwoliło to na zaprezentowanie różnic w ocenie zarządzania procesem doskonalenia zawodowego dokonywanej przez badane grupy.

Można zastanawiać się, czy w przypadku prezentacji wyników badania jakościowego lepiej byłoby posługiwać się liczbami, czy jak czyni to Autor wartościami procentowymi i niekiedy liczbami. W literaturze przedmiotu stosowane są oba rozwiązania, jednak z uwagi na specyfikę badań jakościowych w moim odczuciu właściwsze byłoby stosowanie tego pierwszego podejścia.

Dobrym podsumowaniem rozdziału czwartego jest synteza wyników badań, która pozwoliła Autorowi rozprawy dokonać oceny zarządzania doskonaleniem zawodowym w badanych szkołach licealnych i potwierdzić hipotezę szczegółową, w której założono, że zarządzanie doskonaleniem zawodowym nauczycieli szkół licealnych, obejmujące planowanie, organizowanie, przywództwo i kontrolę, odbiega w znacznym stopniu od standardów zarządzania.

Wartościowe są również wyniki badań prezentowane w rozdziale piątym, w którym rozważania zostały ukierunkowane na aspekt wzrostu kompetencji nauczycieli oraz ich rozwoju zawodowego. Za cenne poznawczo uważam to, że Autor w tej części pracy porównuje również wyniki badań zrealizowanych wśród dyrektorów i nauczycieli. Wnioski z badania jakościowego wskazują, iż dyrektorzy identyfikują i analizują potrzeby w zakresie doskonalenia nauczycieli z poziomu szkoły jako organizacji oraz z poziomu indywidualnego poszczególnych nauczycieli, jednak w badanych przez Doktoranta placówkach nie jest przeprowadzana analiza kompetencji zawodowych. Z kolei analiza wyników badania ilościowego pozwoliła na stwierdzenie, iż badani nauczyciele deklarują dokonywanie oceny swoich kompetencji nie tylko w wymiarze indywidualnym, ale także w ramach nauczycielskich zespołów funkcjonujących w szkole. Trafne są także wnioski Autora dotyczące dokonywanej przez nauczycieli analizy kompetencji w odniesieniu do wizji rozwoju szkoły oraz oceny sposobu organizacji doskonalenia zawodowego i wpływu różnych form doskonalenia zawodowego na wzrost kompetencji zawodowych nauczycieli.

Kolejnym obszarem prezentowanych w pracy analiz jest rozwój zawodowy nauczycieli liceów będący efektem różnych form doskonalenia zawodowego, a w tym zinstytucjonalizowanych, realizowanych w ramach form wewnętrznych oraz samokształcenia. Interesujące są wyniki badania ankietowego dotyczące awansów zawodowych oraz działań motywacyjnych i przywódczych realizowanych przez dyrektorów badanych szkół licealnych oraz związków rozwoju zawodowego z koncepcją rozwoju szkoły, czy też procesu kontroli doskonalenia zawodowego oraz tego, czy proces doskonalenia zawodowego nauczycieli zaspokaja ich indywidualne potrzeby w zakresie rozwoju zawodowego. Te wielowątkowe rozważania i analizy pozwoliły Autorowi na wyodrębnienie trzech grup badanych placówek licealnych, a w tym szkół, w których realizuje się zarządzanie w większości zgodnie ze standardami, szkół, w których realizuje się część standardów lub standardy są wypełniane w

niepełny sposób oraz szkół, w których zarządzanie jest realizowane z wypełnieniem nieznaczej części standardów lub standardy są wypełniane w minimalny sposób. Dokonanie przez mgr. Krzysztofa Ponchałę analizy statystycznej, której wyniki prezentowane są w piątym rozdziale pracy, pozwoliło na potwierdzenie drugiej hipotezy szczegółowej, w której założono, że właściwe zarządzanie doskonaleniem zawodowym nauczycieli wpływa na wzrost kompetencji i rozwój zawodowy nauczycieli. Na podkreślenie zasługuje również to, iż Autor zbudował model zarządzania doskonaleniem zawodowym nauczycieli szkół licealnych, który został zaprezentowany w szóstym rozdziale pracy. Tym samym potwierdził hipotezę trzecią. Model ten posiada walory poznawcze i aplikacyjne.

Kończąc merytoryczną ocenę rozprawy doktorskiej pragnę podkreślić, że mgr Krzysztof Ponchała zrealizował złożony proces badawczy, a zakres przeprowadzonych badań literaturowych, a także analiz wyników badań empirycznych zasługują na pozytywną ocenę i świadczą o holistycznym i pogłębionym spojrzeniu na badaną problematykę.

Strona formalna i edytorska pracy

Rozprawa doktorska spełnia wymogi formalne stawiane tego typu pracom. Została przygotowana ze starannością i dbałością o kwestie edytorskie. Sprawność narracyjna, tok wywodu świadczą o opanowaniu przez Doktoranta warsztatu pisarskiego oraz znajomości i wycuciu podjętej problematyki, a także są potwierdzeniem wysokiego poziomu wiedzy z zakresu doskonalenia zawodowego nauczycieli szkół licealnych. Terminologia używana w pracy jest zgodna z obowiązującą w literaturze przedmiotu. Bibliografia podawana jest w sposób zgodny z obowiązującymi w tym zakresie standardami.

Walorem pracy są również wykresy i zestawienia tabelaryczne, które służą wizualizacji wyników badania. W ich opisie występują sporadycznie drobne potknięcia, których trudno byłoby uniknąć w tak obszernej pracy. Dotyczy to np. odniesień do tabeli 5.1.7. Zostało użyte sformułowanie (s. 177) „W pozostałej 20% grupie, tylko 6% ocenia korelację negatywnie”. Tymczasem 6% odnosi się do całej badanej grupy, a nie wydzielonych 20%.

Konkluzja recenzji

Recenzowaną rozprawę oceniam pozytywnie zarówno w warstwie teoretycznej, jak i empirycznej. Została ona przygotowana ze starannością, w oparciu o pogłębione studia literaturowe oraz bazujące na idei triangulacji badania empiryczne, obejmujące dyrektorów i nauczycieli szkół licealnych województwa śląskiego. Rozprawa doktorska mgr. Krzysztofa Ponchały poszerza wiedzę o procesach zarządzania doskonaleniem zawodowym, a w szczególności o zarządzaniu doskonaleniem zawodowym nauczycieli szkół licealnych rozpatrywanym przez pryzmat jego funkcji w postaci planowania, organizowania, przywództwa i kontroli. Do walorów pracy zaliczam również duże znaczenie podjętej

problematyki, wysoki poziom prowadzonych rozważań, złożoność badań empirycznych oraz ich ładunek poznawczy i aplikacyjny, wyrażony w formie propozycji modelu zarządzania doskonaleniem zawodowym nauczycieli szkół licealnych.

Rozprawa doktorska mgr. Krzysztofa Ponchały pt. „Zarządzanie doskonaleniem zawodowym nauczycieli publicznych szkół licealnych województwa śląskiego”, przygotowana pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. inż. Arnolda Pabiana na Wydziale Zarządzania Politechniki Częstochowskiej w pełni spełnia wymogi ustawowe stawiane rozprawom doktorskim, określone w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 1789). Stanowi ono oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktoranta w dyscyplinie nauk o zarządzaniu, a także potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Uwzględniając powyższe wnoszę o przyjęcie rozprawy doktorskiej mgr. Krzysztofa Ponchały i dopuszczenie do publicznej obrony.

Magdalena Sobowińska